

UIT DE LITERATUUR

Jelle W.F. Reumer

ROOKMAAKER, L.C., 1983: Bibliography of the Rhinoceros. An analysis of the literature on the recent rhinoceroses in culture, history and biology. A. A. Balkema, Rotterdam, xii, 292 pp., 12 fig., ISBN 90 6191 261 X. Prijs : f 100,70.

Dat de hoorn van de neushoorn als medicijn wordt gebruikt, is iets dat niet onbekend is. Daarentegen wist u waarschijnlijk niet dat de huid van de neushoorn op Java werd gebruikt als kroepoek. Ene MEYER schreef daarover in 1891, gevolgd door KERKHOVEN in 1926. De laatste notabene in de Nederlandsche Jager. In Borneo ging de huid echter in de soep. Degene die dit niet lust, kan volgens CHAKRAVARTI (1906), zijn toevlucht zoeken in het nuttigen van de ontlasting van de neushoorn, hetgeen braken tegengaat.

Meer in het kleine, lezen we dat de breedlipneushoorn $2n=82$ chromosomen telt, de puntlipneushoorn heeft er twee meer (dus $2n=84$). De Indische neushoorn heeft er weer $2n=82$. Van de Javaanse en Sumatraanse neushoorn schijnen de aantallen niet bekend.

Ook fossielen kunnen we vinden, althans voorzover het de recent nog levende vijf soorten Rhinocerotidae betreft. Van de puntlip (ook wel zwarte neushoorn genoemd, *Diceros bicornis*) werden fossielen beschreven door GUÉRIN (1976, 1979, 1980); door HOOIJER (1973) en door HOOIJER en SINGER (1960).

Ik zou nog wel even door kunnen gaan met een dergelijke opsomming van meer of minder willekeurige feiten en feitjes. Sneller en eenvoudiger komt u aan de betreffende informatie door raadpleging van het werk "Bibliography of the Rhinoceros. An analysis of the literature on the recent rhinoceroses in culture, history and biology", geschreven door L.C. Rookmaaker. Auteurs van ABEL, Othenio, 1919 tot ZWILLING, Ernst, A., 1940 hebben zich beziggehouden met neushoorns en hun gezamenlijke pennevruchten zijn gebundeld, gerangschikt en hier en daar geannoteerd door Kees Rookmaaker in een kenmerkende poging om iedereen die zich ooit nog met neushoorns wil bezighouden een aantal maanden zoekwerk te besparen.

Het boek is opgebouwd uit een drietal clusters: historie, biologie en cultuur. Binnen deze drie hoofdonderwerpen worden onderverdelingen gemaakt. En binnen deze onder-

verdelingen worden weer detailonderwerpen onderscheiden.

Het hoofdstuk historie is verdeeld in het oude Griekenland en het Romeinse Rijk, de Middeleeuwen en de periode 1500-1800. We lezen er dat Caesar in 29 BC een neushoorn versloeg. De Middeleeuwen waren ook voor neushoornkundigen een donkere tijd. Veel verder dan het interpreteren van bijbelteksten en het filosoferen over éénhoorns kwam men niet. Met de Renaissance kwam ook voor neushoorns meer bekendheid. Reeds in 1515 werd een levend exemplaar in Lissabon aan land gebracht. Het heeft vele kunstenaars geïnspireerd, tot Dürer toe.

Pas in 1741 (bijna 250 jaar geleden, reden voor een feestje) kwam de eerste levende neushoorn in Nederland aan. Het dier, een Indische neushoorn, zou van 1741 tot 1758 als "Clara" door Europa toeren, van kermis naar kermis.

Het biologische hoofdstuk is - hoe kan het anders - in zes paragrafen verdeeld: over de familie Rhinocerotidae, over de breedlipneushoorn (*Ceratotherium simum*), de puntlip (*Diceros bicornis*), de Sumatraanse (*Dicerorhinus sumatrensis*), de Javaanse (*Rhinoceros sondaicus*) en de Indische neushoorn (*R. unicornis*).

Van iedere soort worden uitgebreide gegevens verstrekt over zulke uiteenlopende onderwerpen als taxonomie en nomenclatuur, volksnamen, externe morfologie (van kleur tot sexuele dimorfie), anatomie, osteologie (voor W.P.Z.-leden nuttige literatuur!), fysiologie, genetica, verspreiding (per land), ecologie en gedrag, voortplanting (incl. K.I!), parasieten, diergeneeskunde, verdoovingstechnieken, museum exemplaren en exemplaren in gevangenschap. De volledigheid die Rookmaaker bereikt is onnavolgbaar.

Het derde - culturele - hoofdstuk behandelt de bronnen die de neushoorn als cultuurobject behandelen in Afrika, het oude Egypte, het Midden-Oosten, India en Nepal, Zuidoost-Azië, China; de neushoorn als handelsobject en - daaruit ontstaan - als cultuurobject in Europa en Amerika.

Uit dit hoofdstuk kwamen dus de toepassingen van neushoornonderdelen als kroepoek en anti-braakmiddel.

De pagina's 165 tot en met 281 bevatten dan - in kleine letter gedrukt - de aangehaalde referenties.

Dit is niet het soort boek om naar drukfouten of cirkelredeneringen te gaan speuren. Het is eenvoudigweg een onmisbaar handboek voor een ieder die zich met neushoorns bezighoudt, of dat nou vanuit een gastronomische of een paleontologische invalshoek is. Gezien het grote aantal uren zoekwerk dat men zich ermee kan uitsparen, kan de prijs van 100 gulden geen beletsel zijn. Vergelijkbare computer-zoek-lijsten zijn minder compleet en veel duurder.